

Számítógép- és Internet-használat elsőéves veszprémi egyetemisták körében

Az ezredforduló tájékán zajló – „világformáló” jelentőségűnek számító – folyamatok közül az információfeldolgozás és -felhasználás már-már követhetetlennek látszó forradalma, a tudás(alapú) társadalmak kialakulásának lehetősége, valamint az így létrejövő új struktúrák egyénre, nemzetre, társadalomszervezésre gyakorolt hatásainak elemzése kétségkívül időszerű feladat. A pusztán technikai, technológiai jellegű változások mélyreható gazdasági, társadalmi és kulturális átalakulást vonnak maguk után, mivel gyakorlatilag leomlanak a kommunikáció tér- és időkorlátai, valamint elmosódnak a határok a szórakozás és a munkavégzés eszközei, az otthon és a munkahely, az ország és a régió között.

A valóság minden szegmensét érintő átalakulás motorja a kommunikáció és a munkaeszköz (a számítógép) egyidejű, egymástól elválaszthatatlan és egymást erősítő forradalma: az ötödik kommunikációs forradalom. Az elmúlt száz évben az egy termékre jutó információ aránya 10-ről 60 százalékra növekedett, mialatt a nyersanyagtartalom aránya 40 százalékról 20 százalékra, az energia-tartalom aránya pedig 50 százalékról 20 százalékra csökkent. A munkaerő, a nyersanyag és a tőke mellett az információ is gazdasági erőforrássá vált, mivel birtoklása jelentős költségcsökkenést eredményezhet a termelés során. Ugyanakkor árucikk is egyben: az információs szolgáltató szektor anyagi értékkel bíró „terméke”.

Témaválasztás és hipotézis-alkotás

A Veszprémi Egyetem elsőéves angol szakos hallgatói körében 2001 májusában elvégzett kérdőíves felmérésem során arra kerestem a választ, hogy milyen mértékben jellemző az adott – alapvetően humán beállítottságú, de a weblapok 90 százalékának nyelvét jól ismerő – egyetemista populációra a számítógép különböző célú használata és a Világhálón található információk, illet-

ve egyéb internetes szolgáltatások igénybevétele. A megkérdezettek körét két nagyobb részhalmazra osztottam fel: az első csoportba a 2000-ben, míg a másodikba az 1999-ben érettségizett tanulókat soroltam. Az alapvetően feleletválasztós kérdőív az egyénre jellemző számítógép- és Internet-használati szokások feltérképezésére és azok változásainak kimutatására irányult a középiskola utolsó és az egyetem első tanévére jellemző viselkedésminták összevetésének segítségével. Az egyetlen kifejtést igénylő kérdésben az „információs társadalom” általuk relevánsnak érzett, rövid definícióját kértem a hallgatóktól.

Előzetes feltevéseim szerint a korábban (1999-ben) érettségizett hallgatók esetében az első egyetemi év mélyrehatóbb változásokat hozott a számítógép- és Internet-használatot tekintve, mint fiatalabb évfolyamtársaik körében, akik valószínűsíthetően markánsabban szembetalálkoztak az információs társadalom mindinkább megkerülhetetlen realitásával és egyre bővülő követelményeivel az érettségi évében. Ennek megfelelően a tavaly még középiskolás hallgatók bizonyára nagyobb arányban használják ki az Internet nyújtotta lehetőségeket egyetemi tanulmányaik során és tudatosabban határozzák meg az információs társadalom jellemző vonásait.

I. Személyes adatok

I.1. neve:

I.2. életkora:

I.3. állandó lakóhely típusa: Budapest; megyeszékhely; vidéki város; község

I.4. szülők iskolai végzettsége: apa (alap-, közép-, felsőfokú)
anya (alap-, közép-, felsőfokú)*II. Hozzájut(ott)-e Ön személyi számítógéphez?*

a középiskola utolsó évében: elsőéves egyetemistaként:

II.1. saját otthonában:

igen   nem

igen   nem

II.2. iskolája számítógéptermben:

igen   nem

igen   nem

II.3. egyéb helyen:

III. Hozzájut(ott)-e Ön az Internethez?

a középiskola utolsó évében: elsőéves egyetemistaként:

III.1. saját (otthoni) számítógépen:

igen   nem

igen   nem

III.2. iskolája számítógéptermben:

igen   nem

igen   nem

III.3. Internet-kávézóban:

igen   nem

igen   nem

III.4. közösségi, művelődési házban:

igen   nem

igen   nem

III.5. barátánál, ismerősnél:

igen   nem

igen   nem

III.6. egyéb helyen (kérem, nevezze meg, hol):

*IV. Aktív számítógép-felhasználónak tartotta/tartja-e magát (pl. hetente 2-nél többször kapcsolja be a számítógépet)?*a középiskola utolsó évében:
igen   nemelsőéves egyetemistaként:
igen   nem*V. Elsősorban milyen célra használta/használja a számítógépet? (A legjellemzőbbet jelölje X-szel mindkét oszlopban.)*

a középiskola utolsó évében:

elsőéves egyetemistaként:

V.1. szövegszerkesztés:

V.2. adatfeldolgozás:

V.3. játék:

V.4. egyéb (nevezze meg):

VI. Elsősorban milyen célra használta/használja az Internetet? (A legjellemzőbbet jelölje X-szel mindkét oszlopban.)

a középiskola utolsó évében:

elsőéves egyetemistaként:

VI.1. levelezés (e-mail):

VI.2. WWW-böngészés:

VI.3. véleménycsere (chat):

VI.4. FTP

VI.5. egyéb (nevezze meg):

*VII. Hasznosnak tartja-e a Világháló nyújtotta lehetőségeket egyetemi tanulmányai szempontjából? Jelölje véleményét egy 0-tól 5-ig terjedő számmal (0= teljesen haszontalan, 5= elengedhetetlen fontosságú)**VIII. Sorolja fel, mely egyetemi tantárgyai esetében bizonyult hasznosnak az Internet által nyújtott bármilyen szolgáltatás:*

IX. Rendelkezik-e Ön mobiltelefonnal?

igen   nem

X. Hogyan definiálná Ön az „információs társadalom” fogalmát?

A vizsgálat jellege és módszerei

Az elemzés célja az elsőéves angol szakos képzésben részt vevő, 122 főből álló hallgatói populáció (101 lány és 21 fiú) mint alapsokaság jellemzőinek leíró jellegű vizsgálata volt egyszerű véletlen kiválasztással meghatározott mintasokaság kérdőíves felmérése segítségével. A minta nagysága (37 fő) az alapsokaság 30,2 százalékát foglalta magába, de a nemek szerinti megoszlás tekintetében nem tekinthető reprezentatívnak, mivel csupán egyetlen fiút tartalmazott.

Az önbevalláson alapuló kérdőív összeállításához Angelusz Róbert és Tardos Róbert 1997–98-ban végzett – a számítógép-és Internet-használat hazai expanziójának felmérésére irányuló – kutatásai során használt szempontok egy részét vettem alapul. (1. melléklet)

Eredmények

A személyes adatokra vonatkozó változók alapján megrajzolható az átlagos elsőéves angol szakos veszprémi egyetemista profilja, aki 19–20 éves nő, állandó lakóhelye valamely vidéki város, szülei leggyakrabban felső-, ritkábban középfokú végzettséggel rendelkeznek. A 2000-ben érettségizett csoportban (17 fő) inkább a felsőfokú végzettségű apa (52,9 százalék) és lakóhelyként a nem megyeszékhely státuszú vidéki város dominált (52,9 százalék), míg az 1999-ben érettségizettek körében (20 fő) a középfokú végzettségű apa (50 százalék) és a megyeszékhely (40 százalék) volt a jellemző ismérv.

A tavaly érettségizettek 64,7 százaléka rendelkezett otthoni számítógéppel 2000-ben, ez az adat szinte teljesen megegyezik az 1999-ben érettségizettek 65 százalékos eredményével. Viszont az 1997–98-as Angelusz-Tardos-féle felmérés adatai szerint (is) az otthonok számítógép-ellátottsága kimutathatóan nőtt a vizsgált időszakban – azt pedig nincs okunk feltételezni, hogy ez a tendencia esetleg lelassult volna 1999–2000 táján –, így tehát a 64,7 százalékos adat relatíve is kisebb ellátottságot takar. 2001-re

azonban a családon belüli számítógéparány kiegyenlítődik 76,5 százalék és 75 százalék körüli értékre, jóval felülmúlva az egész magyar népességre vetített 1998-as Angelusz-féle 30 százalékos adatot.

A 2000-ben középiskolában tanulók közül 94,1 százalék jutott hozzá személyi számítógéphez az általa látogatott oktatási intézményben, szemben az 1999-es 90 százalékkal. A homogén oktatási környezetből fakadó egyenlő esélyek okán az első egyetemi évre vonatkozó, iskolai számítógéphez hozzáférést firtató kérdésre elméletileg mindkét halmazban megegyező eredményt kellett volna kapnunk. Meglepő módon azonban az 1999-ben érettségizettek 85 százalékos értékével szemben a tavaly érettségizettek mindössze 70,6 százaléka érezte úgy, hogy géphez juthat az egyetemen belül. Kézenfekvő magyarázatnak tűnik az eltérés okát a személyes hozzáállásban keresni: feltételezésem szerint az idősebb hallgatók jobban kihasználják a lehetőségeiket, kevésbé bátortalanok az új környezetben, mint fiatalabb évfolyamtársaik.

Az otthoni Internet-hozzáférés tekintetében a 2000-ben érettségizett csoport lehetőségei nem változtak a vizsgált egyéves időszakban (23,5–23,5 százalék), szemben az idősebb populáció esetében észlelt ugrásszerű növekedéssel (15–50 százalék). Az eltérés még akkor is szignifikáns, ha az utóbbi adatpár két éves periódus (1999–2001) változásait öleli fel. Mivel az otthoni számítógép-ellátottság mindkét csoportban gyakorlatilag azonos, a 23,5 százalékos és 50 százalékos Internet-hozzáférési adatok jelentős különbségéről árulkodnak. Az Internethez történő csatlakozás szándéka különösen a megyeszékhelyen lakók körében volt erős: míg 1999-ben ezen a településtípuson élő 8 fő közül senki sem volt „behálózva”, 2001-re már csak ketten tartoztak ebbe a kategóriába.

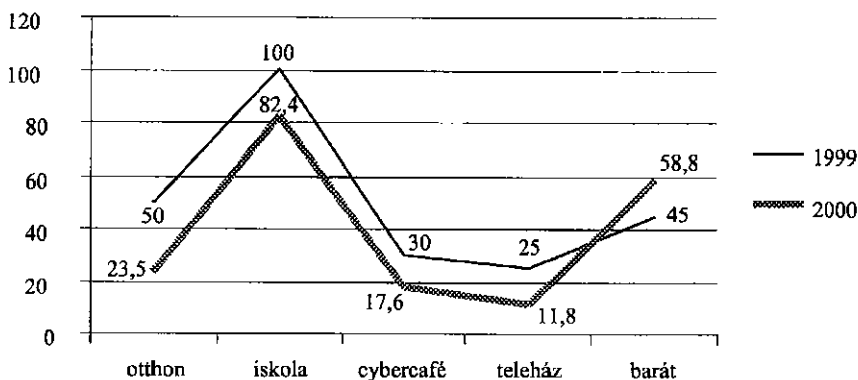
A grafikon szembevetően illusztrálja az egyetemi hálózat fontosságát. A számítógépek esetében már tapasztalt állítólagos hozzáférés-eltérés itt is tapasztalható, valószínűleg a jelenség magyarázata is azonos. Az Internet-kávézókra és közösségi hálókra vonatkozó értékek is az idősebb hallga-

tók nagyobb nyitottságáról árulkodnak. Mindkét csoportban jelentős a barátoknál, ismerősöknél kihasználható internetezési lehetőség. Jellemző, némileg logikátlanak tűnő eltérés tapasztalható az egyetemi számítógép- és Internet-hozzáférési adatok között. A tavaly érettségizettek közül 12-en érezték úgy, hogy számítógéphez juthatnak az egyetem falain belül, ezzel szemben az Internetet 14-en vélték elérhetőnek ugyanitt. A másik csoportból 17, illetve 20 fő nyilatkozott hasonlóképpen. A válaszokat torzíthatja az internetes barangolás emlékezetesebb élménye: a számítógép ebben az esetben már csak egy közvetítő háttér-eszköz, amelynek jelenléte fokról-fokra természetessé, magától értetődővé válik. Az eltérés másik magyarázatául az egyre inkább terjedő saját számítógép és kol-

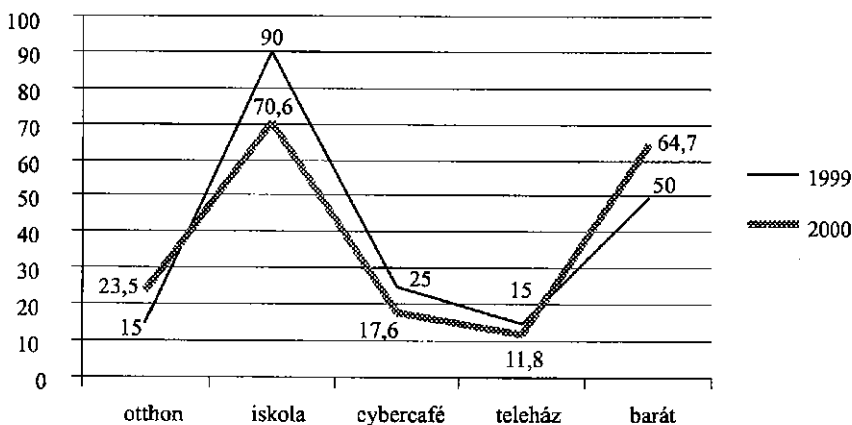
légumi hálózat kombináció szolgálhat, mivel az ilyen hallgatók nem kényszerülnek rá, hogy „felderítsék” a számítógép-laboratóriumok rejtjelmeit, de a kérdőív megfogalmazásából adódóan ezt nem tudták kellőképpen jelezni.

A 2. ábra a középiskola utolsó évére jellemző Internet-hozzáférési adatokat illusztrálja.

Az érettségi évéből származó adatok az 1999-ben érettségizettek rosszabb otthoni, de – meglepő módon – jobb iskolai ellátottságáról árulkodnak. Elméletileg fordított, de legalábbis kiegyenlített eredményekre számítottam az oktatási intézményi lehetőségeket illetően, abból a tényből kiindulva, hogy már az 1998/99-es tanév elejére elkészült a teljes középiskolai hálózat: 1410 közoktatási intézmény –

1. ábra. Internet-hozzáférés az 1999-ben és 2000-ben érettségizett, jelenleg elsőéves egyetemisták körében

2. ábra. Internet-hozzáférés a középiskola utolsó évében.

többségében középiskola – jutott Internet-hozzáféréshoz a Sulinet révén („Internet Magyarországon, 1999”, Computer Technika VI. 12). Valószínűtlennek tűnik, hogy egy év alatt lelohadt volna a kezdeti lelkesedés a tanulók körében, bár a tény, hogy túlnyomó többségben lányokról van szó, nem zárja ki az ilyen jellegű visszaesést: a fiúk szinte mindig nagyobb – néha már-már a függőség határát súroló – érdeklődést mutatnak a számítástechnika vívmányai iránt, amit a tipikus Internet-felhasználókról időről-időre alkotott profil is jelez. Hozzá kell tennünk azonban, hogy napjainkra már a magyarországi trendelemzések is a nők előretöréséről számolnak be, lásd a Netsurvey május végi, 43 százalékos női felhasználóarányt mutató adatait („A nőkhöz igazítják az Internetet?” Népszabadság 2001. június 1.).

A grafikonok összevetése után nyilvánvalóvá válik, hogy a korábban érettségizett tanulók esetében az első egyetemi év jelentősebb változásokat eredményezett az Internet-hozzáférés tekintetében. Korreláció-analízis segítségével számszerűsítve az adatokat a következő eredményekhez jutunk: a tavaly érettségizettek utolsó éves középiskolai és elsőéves egyetemi adatsoirai közötti korrelációs együttható 0,9796, míg az 1999-ben érettségizett csoport esetében csupán 0,8879.

Ami a számítógép-használat intenzitását illeti, a 2000-ben érettségizettek aktivitása 29,4 százalékról 47,1 százalékra nőtt,

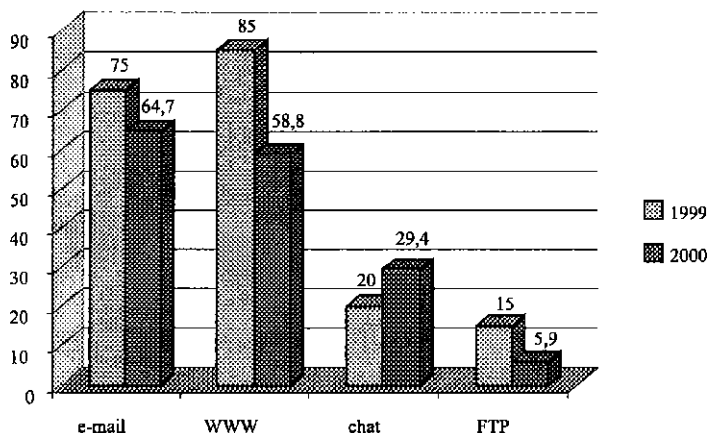
míg az idősebb csoport esetében ez a szám is jelentősebben változott (25 százalékról 70 százalékra).

A számítógép-használat jellegét tekintve mindkét csoportról elmondható, hogy a játékokra fordított idő jelentősen visszaszorul, átadva helyét a szemináriumi dolgozatok megírásával járó szövegszerkesztési feladatoknak.

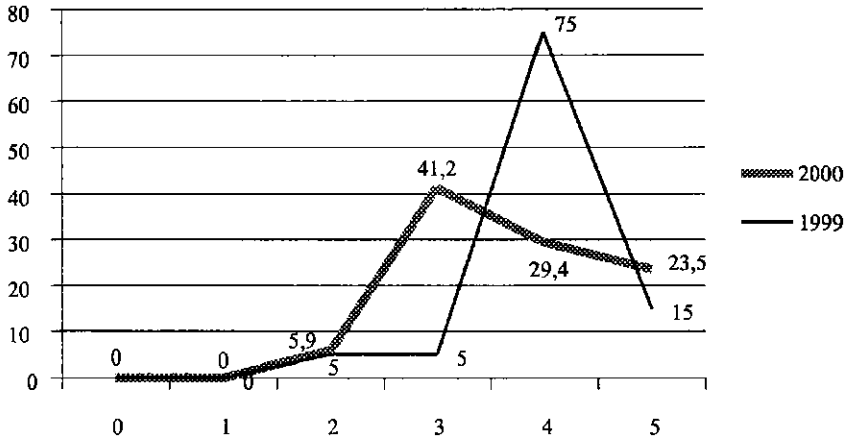
Az e-mail, a WWW-barangolás/keresés, valamint a – valamivel nagyobb hozzáértést igénylő – fájlok letöltése nagyobb arányú az idősebb hallgatók körében, ami szintén a fentebb jelzett tudatosabb, célratoróbb hozzáállásról árulkodik az információs technikák alkalmazása tekintetében. A chat a leghasználatlanabb internetes időtöltések egyike, talán nem véletlenül ilyen alacsony a népszerűsége az 1999-ben érettségizettek között. Felmérések szerint a középiskolás korosztály körében népszerűbb, mint az e-mail, csak a WWW-böngészés előzi meg.

A Világháló nyújtotta szolgáltatások hasznosságának – egyetemi tanulmányok szempontjából történő – értékelése is egybevág az előbb említett megállapításokkal. (4. ábra)

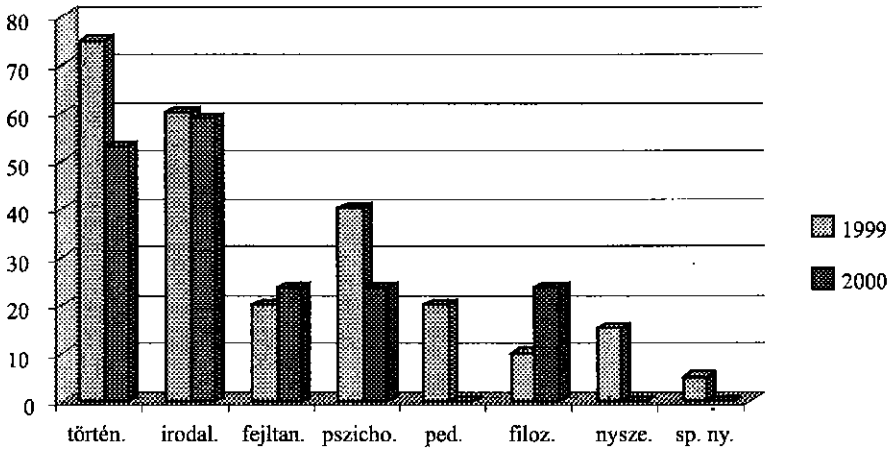
Az 1999-ben érettségizettek átlag 4,5-re értékelték az Internet hasznosságát, szemben az egy évvel fiatalabb csoport 3,7-es középértékével. A különbség a tantárgyakra vonatkozó (VIII.) kérdés esetében is fennáll: az idősebbek átlagosan 2,45 tantárgyat jelölték meg válaszaikban, a 2000-

3. ábra. A két csoport egyetemi Internet-használati szokásai

4. ábra. A: Internet-hozzáférés hasznossága az egyetemi tanulmányok szempontjából

5. ábra. Egyetemi tantárgyak, amelyek esetében hasznosnak bizonyultak az Internet által nyújtott szolgáltatások (történ. = történelem, irodal. = irodalom, fejltan = fejlődéslélektan, pszicho. = pszichológia, ped. = pedagógia, filoz. = filozófia, nysze. = nyelvészet, sp. ny. = spanyol nyelv)

ben érettségizettek viszont csak 1,82 szemináriumot adtak meg tanulónként. A részletes, tantárgyak szerinti eloszlás az 5. ábra szerint alakult.

Az összesítésből kitűnik, hogy az angol szakos tantárgyak közül a történelmi és az irodalmi szemináriumok támaszkodtak leginkább az Internetre mint információforrásra. Emellett 5 általánosan kötelező tanegység is helyet kapott a felsorolásban, ami jelzi a Világhálón elérhető magyar nyelvű tartalom előretörését, illetve hasznosságának (f)elismerését is.

A mobiltelefon-előfizetésre irányuló kérdésre (IX.) adott válaszok megerősítik

azt a látszatot, hogy napjainkban már csaknem mindegyik egyetemista rádiótelefonnal rendelkezik: a 17 fős (tavaly érettségizett) társaságból 12-en (70,6 százalék), a középiskolát 1999-ben elhagyók közül 18-an (90 százalék) tartoznak ebbe a kategóriába.

Várakozásaim szerint az információs/kommunikációs forradalom vívmányait ilyen mértékben kihasználó populáció az „információs társadalom” kifejezést tartalommal bíró fogalomként értelmezi. Természetesen nem tudományos igényű meghatározásokra számítottam, hanem egy-két – a hallgatók szemszögéből fontosnak ítélt

– jellemző vonás utalásszerű kiemelésére. Az összehasonlítás kedvéért előljáróban álljon itt két, a fogalom definiálására irányuló szakértői kísérlet.

Paul Treanor (1999) szerint az információs társadalom nem más, mint normatív erkölcsi és társadalmi vízió, amely a kölcsönös információáramláson mint meghatározó erkölcsi értéken alapul. Ebből következően az emberek közti információcsere elsődleges erkölcsi kötelesség, az államnak pedig minden módon – akár a szükséges infrastruktúra kiépítésével is – segítenie kell ezt a folyamatot. Az információáramlás a kultúra részévé kell, hogy váljon.

A számítógépes hálózatok elterjedésével, az információ/tudás felértékelődésével és a kommunikáció jelenségszférájában bekövetkező változásokkal párhuzamosan a társadalomban mint a kommunikáció tágabb környezetében is visszafordíthatatlannak tetsző folyamatok zajlanak. *Horányi Özséb* (1996) kilenc fontosabb szempontot említ „Az információs társadalom koncepciójától az információ kultúrája felé” című tanulmányában:

– a hálózati tömegkommunikáció megjelenésével egyre nagyobb lesz a nyílt rendszerek súlya a társadalmi kommunikáción belül;

– megváltozik az egyes társadalmi szerepek tartalma (például az otthon/munkahely viszonylatában);

– jelentősen átalakul a termékek és szolgáltatások kereskedelme;

– a társadalmilag hasznos tevékenység legnagyobb hányada egyre inkább információfeldolgozó lesz;

– a hatalom egyre inkább az információ feletti ellenőrzés (birtoklás) függvényévé válik;

– újfajta társadalmi esélyegyenlőtlenség forrása lehet az új technikához való hozzáférés, illetve annak hiánya;

– a hierarchikus szervezetek helyett egyre inkább horizontális kapcsolatokon alapuló társulások jelennek meg a jövőben, az európai térségben a régiók szerepe felértékelődik;

– jelentős átrendeződés várható a centrum/perifériát illetően, ami esélyt jelenthet a

periféria (részleges) felzárkózására, de magában hordozza a leszakadás lehetőségét is;

– számos kommunikációval kapcsolatos jogot kell újragondolni, például az adatvédelmet, szerzői jogot, személyiségi jogokat.

Az egyetemisták meghatározásai között jelentős szerepet tölt be az információs társadalom technikai hátterére (számítógép, mobiltelefon) való hivatkozás, valamint az információáramlásra (terjedés, forgalom, csere, továbbítás) mint kulcsszóra történő gyakori utalás. A tavaly érettségizettek közül 7-en nem adtak választ erre a kérdésre (41 százalék), míg az 1999-ben érettségizetteknek csupán 25 százaléka nem nyilvánított véleményt. Az idősebb hallgatók meghatározásai általában sokrétűbbek, átgondoltabbak, mint az egy évvel ezelőtt még a középiskolában tanuló társaiké. A lehetséges előnyök és pozitív vonások mellett (pl. bővülő lehetőségek, azonnali hozzáférés, hatékony kapcsolattartás) néhányan kifejezték aggodalmaikat is az új technikák társadalomformáló hatásával kapcsolatban (pl. túl gyors minden, rohanás az infó után, nincs idő semmire; rideg, hideg, személytelen; elfajzott, túl sok inputot követelő, időhiánnyal küszködő, boldogtalan emberek).

Összegzés

A tanulmány bevezető részében felvázolt három hipotézis közül mindössze egy bizonyult – némi fenntartással – valósnak. A korábban érettségizett hallgatók Internet-hozzáférési lehetőségeiben és felhasználási szokásaiban kimutathatóan jelentősebb változásokat hozott az első egyetemi év, mint az összehasonlítási alapul vett, a középiskolából egyenesen az egyetemre került tanulók körében. Ugyanakkor – várakozásaimmal ellentétben – a lehetőségek bővülésének fő forrását legnagyobb arányban nem az egyetemi számítógépek jelentették, hanem az otthoni, 1999-ben még Internet-csatlakozással nem rendelkező személyi számítógépek Világhálóra kapcsolása. Ez a tendencia egybevág a vidéki nagyvárosok/megyeszékhelyek esetében már korábban tapasztalt, országos szinten is gyorsabb fejlődési ütemmel.

A második és harmadik hipotézis – amelyek szerint a tavaly még középiskolás hallgatók nagyobb arányban használják ki az Internet nyújtotta lehetőségeket egyetemi tanulmányaik során és tudatosabban határozzák meg az információs társadalom jellemző vonásait – teljesen tarthatatlannak bizonyult. A jelenség magyarázata nem egyértelmű, de vonzó lehetőségként kínálkozik az a sejtés, hogy az érettebb, tapasztaltabb személyiségből fakadó egyfajta „életbölcesség” és nyitottabb hozzáállás az információs társadalom küszöbén is sikeres életstratégiának bizonyulhat.

Irodalom

ANGELUSZ R. – TARDOS R.: *Útban az Internet-galaxis felé? Tájékoz az új technikák hazai expanziójáról.* Jel-Kép 1999/2. sz. (utánközlés). 2000. 05. 13. <http://www.szignummedia.hu/>
A nökhöz igazítják az Internetet? Népszabadság

LIX. 127. sz. (első kiadás) 2001. 06. 01. 1.
 BORBOLA I.: *Átok vagy áldás? – Avagy mit kezdünk a világhálóval?* Új Pedagógiai Szemle 2001. 05. 05. <http://www.oki.hu/Cikk.asp?Kod=2000-02-koborbola-Atok.html>
 CSEH-SZOMBATHY L. – FERGE Zs. (szerk.): *A szociológiai felvétel módszerei.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp, 1975. (III. kiadás)
 CSORBA J.: *Információtudományos fejlődésmodellek I.* Elhangzott: Globalitás – Tudástársadalom – Lokalitas ezredvégi konferencia. HÉA – Stratégiakutató Intézet. Fót, 1999. 12. 28–30. <http://www.inco.hu/inco3/foiak/cikk0.htm>
 HORÁNYI Ö.: *Az információs társadalom koncepciójától az információ kultúrája felé.* Magyar Elektronikus Könyvtár, 1996. 2000. 04. 13. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/media/hozseb1/hozsb1.htm>
Internet Magyarországon, 1999. Computer Technika 2001. 05. 07. <http://www.comptech.hu/VII12/net.html>
 TREANOR, P. *Information Society: Definition.* 1999. 2000. 04. 19. <http://www.diagonal.demon.nl/is.def.html>

Czeglédi Sándor

Magyarság-szimbólumok

Ki miért érez valamit a magyarságra jellemzőnek?

Az elmúlt években több kutatást is végeztünk, amelyekben arra kerestünk választ, hogy a mai magyar lakosság kiket-miket tekint magyarságot jelképező, magyarságra jellemző dolgoknak, személyeknek, viselkedésmódoknak a mindennapi élet különböző területein (például tájak, települések, épületek, ételek-italok, öltözetek, használati tárgyak, növények, állatok, művészeti alkotások, személyek stb.). Az országos vizsgálat eredményeit „Magyarság-szimbólumok” című könyvünkben publikáltuk, egy erdélyi magyarokkal és egy értelmiségi csoporttal végzett kiegészítő kutatásaink eredményei pedig e könyv harmadik, bővített kiadásában fognak megjelenni. Az eredmények értelmezéséhez azonban szükség volt még annak feltárására is, hogy miközben valaki például az ételek listáján valamelyik ételt a magyarságra jellemzőbbként jelöli meg, tudatában milyen képzetek irányítják döntését.

A mikor valaki valamit jellemzőnek talál a magyarságra nézve, arra gondol-e, hogy őrá magára is ez a jellemző, vagy abból indul ki, hogy más népek szemében mi jellemzi a magyarokat; egyáltalán más népekkel szembeállítva próbálja-e meghatározni a magyarok sajátosságait, vagy egy belső értékrend alapján. 65 olyan értelmiséggel készítettünk értel-

mező interjút, aki az értelmiségi kérdőívet kitöltötte. Gyekteztünk úgy összeválogatni ezt a mintát, hogy a főbb választípusok reprezentánsai képviselve legyenek benne. Az alábbiakban ennek a vizsgálatnak az eredményeit foglaljuk össze.

Talán a kutatás ezen része bizonyult a legizgalmasabbnak. Hogy ki miért érez valamit a magyarságra jellemzőnek – és álta-